

Afscheid nemen van Daniel Bensaïd

Amir Haberkorn

Het overlijden van Daniel Bensaïd heeft ons allen diep geraakt. Voor ons was hij immers al lang een begrip geworden door zijn politieke en filosofische aanwezigheid.

Het impact dat Bensaïd had op een hele generatie van mensen die zich aansloot bij de traditie van het marxistisch denken, is nauwelijks te overschatten. Om deze invloed te kunnen plaatsen, moet men tot de oorsprong van de activiteiten van Bensaïd teruggrijpen.

Als stichter, samen met Alain Krivine, van de Ligue Communiste Révolutionnaire (Franse afdeling van de Vierde Internationale) raakte hij eerst als politiek leider en militant bekend. Maar al heel snel is de ‘denker’ en later de ‘filosoof’ in de belangstelling gekomen.

Van toen af heeft Bensaïd zich tot een van de meest originele marxistische denkers ontpopt. Inderdaad, vanaf dit ogenblik ontplooit Bensaïd zich als een radicale antidogmatische denker, die snel de gevaren van een gefossiliseerd marxisme onderkende en die te zelfder tijd alle vragen durft stellen over de legitimiteit van de marxistische affirmaties.

Zo schrijft hij in zijn eerste boek *La révolution et le pouvoir* (Editions Stock, 1976): “(...) dit boek raakt verschillende strijdfronten aan, verandert van ritme en tonaliteit, geeft de indruk te aarzelen tussen verschillende doelen – de staat, de libido, de goelag, de arbeidersraden, het militantisme”. Een beetje verder leest men: “(...) op verschillende ogenblikken raakt men het thema aan van de gewetenscrisis (vertrouwenscrisis) van de militant die zich genoodzaakt ziet zich te bevragen over het type macht dat men op het einde van de weg zal terugvinden”. Die bevragingen zullen hem niet meer lossen. Het is duidelijk voor hem dat de marxistische analyse poneert dat de rode draad, die onze geschiedenis ten minste reeds twee eeuwen verbindt, de kapitaalcirculatie is. En het is dit kapitaal dat in laatste instantie alle stukken van de puzzel op zijn plaats zet om onze maatschappij te begrijpen. Hij steunt bovendien de stelling van Marx over de realiteit van de klassenstrijd als motor van de geschiedenis en dus logischerwijze de stelling dat dit vernietigend kapitalistisch systeem vervangen moet worden.

Maar tegelijkertijd heeft hij nooit het belang ontkend van andere conflictzones die een sterke invloed zouden kunnen hebben op de gebeurtenissen. Als voorbeelden haalt hij aan: de feministische strijd of de nationale realiteit of de klachten en eisen van de verdrukte minderheden.

Zo ziet men bijvoorbeeld Bensaïd die Jeanne d’Arc ontmoet in wie hij een jonge gerevolteerde en ketterse vrouw ziet die weerstand biedt. Zo vindt hij een medeplichtige dialoog uit waarin politiek, filosofie, geloof en het ketterse zich mengen. Op deze wijze onderstreept hij dat voor hem het ‘gedenken’ ook een belangrijke politieke inzet is (*Jeanne de guerre lasse*, Gallimard 1991).

Het andere sleutelwoord van Bensaïd is de notie van weerstand. Daar sleurt hij ons mee in een permanent debat dat als hoofddoel heeft te bevestigen dat men nooit de strijd voor de onderdrukten moet opgeven, dat men zich altijd aan de kant van hen die worden uitgebuit moet scharen, en indien – zoals hij het zelf schrijft – alleen de strijd zeker, en bovendien de overwinning fragiel en onzeker is, opgeven de slechtste oplossing zou zijn.

Hij stelt ons ook Walter Benjamin voor als ‘une sentinelle messianique’ (Plon 1990) die er is om ons te herinneren aan de voorrang van de politiek op de geschiedenis.

Terwijl hij in debat gaat met Hannah Arendt en met zoveel andere intellectuelen over alle onderwerpen in relatie met de politieke problemen van onze wereld, in bijvoorbeeld *Eloge de la politique profane* (Albin Michel 2008) vergeet hij onze levendige en actuele benadering van Karl Marx niet in ‘*Marx, l’intempestif*’, Fayard 1995.

Maar Bensaïd behoorde tot dit soort mensen waarvan men kan zeggen dat hun intellectuele eerlijkheid de pijn van onze nederlagen en onze onzekerheden niet uit de weg ging. Dit beschrijft hij in een magnifiek boek ‘*Une lente impatience*’ (Stock, 2004) en daar ziet men de grandeur van Bensaïd in al haar mooiheid verschijnen.

Deze man heeft ons zolang gewoon gemaakt aan een altijd open dialoog, en aan die steeds weer nieuwe pistes die als doel hadden te onderstrepen dat, indien de overwinning altijd onzeker blijft, ze tegelijkertijd ook al altijd mogelijk blijft.

Het is van deze mens dat we vandaag afscheid moeten nemen. Het klinkt al te banaal bij iemands heengaan te zeggen dat hij of zij onmisbaar is, maar in het geval van Daniel Bensaïd zal het zeer, zeer moeilijk zijn hem te vervangen.